

Радован Вујадиновић

Крвави прозор

Врата шкрипнуше и лагано се отворише. Слаб зрачак свјетлости заслијепи Милованове очи. Он их протрља и прозијевну се. Крочио је неколико корака и зауставио се пред кућом, старом чађавом потлеушицом, која провирује између стабала као погурена баба. Отрули кров се расточио, из њега сипи прах. Милован приђе и дрмну једну даску. „Нема ништа, сав пропао“, помисли. „Кад ће доћи вријеме да прекријем ово кућице, да је средим, окријепим“.

Био је озбиљан, замишљен, испијен у лицу, изнурен од неспавања, али без сна у очима. Зенице замутиле, беоњаче закрвавиле, капци натекли. Испод титовке му вире разбарушени праменови смеђе косе, расуте по челу.

На истоку је било црвено, тек се дијелио дан од ноћи. Све је почивало у муклој тишини и полутами. Негдје у даљини штектали су митраљези, потмуло, пригушено. А с времена на вијеме праснула би понека пушка, или грунула бомба.

Милован се трудио да оцијени са које стране долази звук, али у томе је био несигуран. Да ли је клопарање допирало иза Црног врха или иза Козлиноваче, није могао да утврди, иако су ове двије планине биле више једна наспрам друге, него једна поред друге. Тек кад би треснуо понеки топ, у оцјени је био сигурнији. „Далеко је то, сасвим далеко... Наши су, вјероватно у зору напали...“ размишљао је Милован. Сјећао се омладинаца са којима је синоћ разговарао и другова војника са којима се прије неколико дана растао и од којих је добио конкретан задатак: да оде у своје село и у свом крају окупи прираслу омладину и припреми је за борбене редове. Сјећао се и ријечи свога команданта: „Као што видиш, Сутјеска нам је позобала борце. Сада треба попунити строј, освјежити борбене редове новим борцима... Младићи расту, развијају се, њихова срца су на нашој страни. Омладину је сада лако придобити. Наши успјеси су свима познати,

широм земље... Ипак буди опрезан. Пази како ћеш радити. Рачунај да у сваком селу има четника...“

А онда су му мисли одлутале, прелијетале са слике на слику, с догађаја на догађај. Трљао је очне капке и упирао поглед преко планине, тамо одакле је допирала пуцњава. Тренутак се зауставио на слици конференције коју је синоћ одржао у Кошарама. Ријечи једног омладинца, скоро дјечака, као да и сада чује: „Сви ми можемо пушку носити! Сви ћемо се борити! Непријатеља треба дотући, уништити!...“ Младић је био поносан, горд. Горио је од узбуђења, од нечег унутрашњег, јаког, силовитог...

Милованово лице се развуче у благ осмјех. „Наша омладина је спремна, припремљена, не треба јој много објашњавати“, закључи. „Али, треба је организовати и упутити“.

— Што си се то, Миле, диг'о тако рано? — трже га мајка из размишљања. — Ионако си касно лег'о, уништи те неспавање.

— Не могу да спавам...

— Ама, шта је, сине? — завапи старица, ситно, смежурана лица, али лаких и живих покрета.

— Ништа! Шта ми је! Не досађуј ми! — скоро са горчином одсјече се на мајку.

Она усгукну, уздахну, збуни се. Или се нешто покаја. Врати се у кућу као да је нешто заборавила. Милован, витак као јела, нагло се окрену за њом, хтједе је зовнути и нешто јој блаже рећи, али она замаче иза довратника. „Да је не увриједих, мајка мора да се брине“, помисли.

Од како је постао секретар општинског комитета СКОЈ-а и добио задатак да спреми приспјелу омладину за одлазак у партизане, не спава, такорећи, ниједне ноћи. До поноћи је свако вече на конференцији, а од поноћи не може да спава. Зато је мајка много забринута. Стално је око њега, хтјела би са њим мало више да разговара, да га посаветује, присно и топло, родитељски, али он некако осорно одбија. Старица се највише плаши кад оде по ноћи на конференцију. Све док он не дође, она не може ни ока да склопи. Угаси лампу и цијело вријеме пресједи на кревету. О чему тада не размишља? О свему и свачему. Свашта јој се тумба по глави. „Млад је још, заноси га младост... Чини му се: нико му ништа не може... А не види да на сваком кораку има душмана, само вребају... Вољела бих да није ни долазио, лакше би ми, чини ми се, било. Тамо није сам, с пушком је у руци... Па фала га је богу... Шта му срећа донесе... А вође? Не знаш коме да вјерујеш, у свакога мораш да сумњаш... Е, јадна ти сам и чемерна!...“

Таман што хтједе поћи за њом у кућу, отуда се појави мајка с лончетом воде у руци.

— 'Оћеш ли се умити?

Испружио је руке и мајка му је пољевала.

— Тако сине мој, срећо моја, па данас лези те се наспавај.

— Нијесам ја дрмован — рече сада много блаже, њежније, са пуно топлине у гласу. — Данас би, мајко, требало насадити да оно неколико крстина жита овр-
шемо. Лијепи дани пролазе, октобар је ово, да ти по-
могнем док сам овдје. Шта ћеш ти сјутра сама учи-
нити... Жито ће требати...

— Не можеш, сине, ненаспаван си, уморан. А бојим се : може те ко примијетити, знаш да има ду-
шмана...

— Ама знам, богати... Не смије више нико, че-
тници су изгубили...

— Има их, има, чини ти се. Ја се бојим да нас
и довече неко не нападне.

— Теби, ваљда, неће нико ништа, а ја довече
идем у Глибаће. Треба још тамо да одржим омладински
састанак. Послао сам једног младића до одборника да
га закаже — рече истину, изрече се, али се брзо покаја.
Сигурно јој то не би рекао да се малоприје није око-
сио на њу. „Иако је мајка, треба ћутати, зашто и она
да зна све? Може и несвјесно пред ким открити неки
податак, стара је...“ Милован се угризе за усну, хтје-
де још нешта рећи, али се уздржа.

Ушли су у кућу и сјели да доручкују. Мајка ни-
је могла, јела је на силу, само да би јој син боље
доручковао, јер је знала да ће он, као и обично, слабо
јести.

— Дела, сине, па лези те се наспавај! Нека вр-
шидбе, па неће други пут...

— Али, мајко, ја сам још данас овдје. Сјутра
идем...

— Куд, акобогда?

— Па зар не чујеш, мајко?... То су наши
туку...

Мајка је ћутала као окамењена. И уздисала с
времена на вријеме.

Младић се одмах прихватио посла. Читав дан је
радио без одмора.

Мрак се повлачио. Облаци застрли небо, тешки,
оловни, гомилају се. Тек каткад би се појавио мјесец,
танак као срп, са рогом окренутим према земљи. Про-
хладан вјетар је подухивао и подизао тек опало ли-
шће. Пут је кривудао уз поток, поред високих јасика,
дивљих крушака и кржљавих јова. Лијево преко по-
тока, шумјела је шума густих смрча.

Милован је имао само једну жељу: окупити што
више омладине и наћи се што прије у својој јединици.

Ишао је брзо. Корак му је био оштар, одмјерен. Покрегао је суво лишће са пута. Тамо преко села чује се пас, урла, земљу гризе... „Треба бити опрезан... Ко зна ко може искочити из ове шуме, из мрака... Изненада, да ме ухвати за очи...“ Притезао је опасач, намјештао бомбе, завлачио руку у џеп и стезао пиштољ. Са гране се откину један лист и удари га у лице. Он се трже, а рука му склизну у џеп. Али кад видје да нема ништа, прекори себе: „Баш сам слабић, уплашних се од листа... Незгодна је ноћ, али што се имам плашити... навршио сам деветнаест година, другови су ми повјерили важан задатак...“

Мрак, свуда тишина. У шуми се чула сова.

Преко поља му је било много лакше, слободнији се осјећао.

Радова кућа је на сред села, на једном бријегу, кула. Бијели кречњак се бјеласа у ноћи. Милован је већ примјећује. Некако јој је незгодан прилаз. Одмах испред врата, свега десетак метара од њих — падина, као одејечена, веома врлетна.

Ишао је опрезно, бојао се да није закаснио, да се омладина није разишла, или да се, можда, није ни сакупила.

Али — било је све у реду. Једногласно га је поздравило тридесетак гласова. Руковао се са домаћином, одборником и неколико омладинаца који су се нашли у близини. Сјео је и кратко одахнуо.

— Имаш, домаћине, добру кућу — рече Милован.

— Добра је... Све би било добро, само да се овај рат сврши — рече Раде.

— Полако, све ће проћи. Важно је да је побједа наша. Италија је капитулирала и положила оружје. Укоро ће и Њемци.

— Касно, изгледа... Боримо се већ двије и по године, а рачунали смо да ће се рат завршити много раније. Ко зна колико нам још треба да се боримо?

— Истрајаћемо, па колико год требало. Видите: омладина расте...

Времена за даљи разговор није било. Трѐвало је одмах почети. Врло је ризично свако окупљање, то сви знају. Четничке групе крстаре, врше свакодневно злочине, сад су у једном, час у другом мјесту. Зато га и не задржавају, воле да се што прије разиђу.

Милован Мрдак је искусан омладинац. Кандидат за члана Партије, секретар општинског комитета СКОЈ-а, говорио је о партизанима и њиховим успјесима, о улози омладине и пионира у рату... Сви су га слушали без ријечи.

Шкиљава петролејка се пушила...

Наједанпут, по зидовима се појавише сјенке.

— Комунисти, руке увис! — оштар, режећи глас набора монотонију.

Миловану застаде дах. Сви се укочише. Наста комешање, збуњеност, страх...

Прозори и врата били су забарикадирани. На њима су стајали наоружани четници.

— Руке увис!

Два хица у собу, преко глава преплашених младића.

Лампа се угасила. Опкољени су навалили на врата. Одборник међу првима. Али — напоље се није могло. Мало касније, врата се срушише уз силан прасак. Одборник искочи напоље испраћен са неколико хитаца који цвркутаво расјекоше ноћ. У три-четири скока био је на ивици падине са које се нагло стрмоглавио и откотрљао као погођен, што је зликовцима и изгледало.

Поново два хица у собу. Куршуми се зарише у плафон. На четири отвора собе — пушчане цијеви. Остало камени зид — чврста клопка.

Милован није чекао. „Мене траже... Нећу им жив у руке...“ Откачио је крагујевчанку и скочио на прозор, такорећи на руке, на пушчане цијеви четницима. „Неће, ваљда, одмах моћи пуцати од својих...“, помислио је. Али — они су се уклонили. Са супротног прозора заштектао је аутомат. Милован се усправи, крикну и паде напоље, на земљу, као посјечено стабло.

Бомба му испаде из малаксале руке, остаде да пријети.

Изрешетано тијело се згрчи, трже се два-три пута, а онда опружи и укочи.

Крв је бојила сасушену јесењу траву. Низ прозор су се сливали врели млазеви.

Прозор је остао обојен крвљу и залијеplен грудвама мозга.

Црвени траг иза куће показивао је правац кретања куршума.

Сјутрадан је Раде Вуковић очистио прозор, а крвави траг посуо сламом.

ПОЗНА
ОКТОБРА